

Ajatuksia kouluttamisesta

Julkaistu ensimmäisen kerran Islanninlammaskoira - Icelandic sheepdog (Finland) -facebookryhmässä 18.2.2022. Teksti päivitetty Hundurissa julkaisemista varten.

Koirien koirille tyypilliset, mutta nyky-yhteiskuntaan ja yhteiselämiseen ihmisen kanssa joskus huonosti soveltuvat toiminnot, kuten liiallinen haukkuminen, autojen, pyöräilijöiden tai muiden sopimattomien kohteiden jahtaaminen puhuttavat islantilaisihmisiä säännöllisesti esim. islanninlammaskoirien keskustelupalstalla. Näiden keskustelujen inspiroimana kirjoitin oheisen tekstin vuonna 2022 ja päivitin sitä lehdessä julkaisemista varten vielä hieman lisää toivoen, että tämä auttaisi omistajia ohjaamaan ja opastamaan koiriaan rennompaan ja sujuvampaan yhteiseloon ihmiseläintensä kanssa, jolloin sekä koiralla että ihmisellä on stressittömämpää ja mukavampaa olla niin arjessa kuin mahdollisissa harrastuksissa.

Islanninlammaskoiralle, kuten toki monille muillekin koirille, on hyvin tyypillistä ilmaista itseään äänellään. Monet koirat purkavat haukkumalla turhautumistaan, tylsistymistään tai vaativat haukkumalla huomiota. Pentuvaiheessa tämä on jopa monesti omistajasta huvittavaa, kun pieni koiranpoikanen tomerana ilmoittaa mielipiteensä milloin mistäkin. Täysin sama koskee monia muitakin käytöstapoja, kuten lattialuutun tai imurin jahtaaminen, ulkona polkupyörien, autojen ja juoksijoiden jahtaaminen, lehtien jahtaaminen, tavaroiden varastaminen pöydiltä, kaapista tai kassista, lehtiharavan jahtaaminen... Nämä kaikki ovat ensimmäisiä kertoja ilmetessään pienellä pennulla jopa hellyttäviä ja huvittavia toimintoja, jolloin niiden helposti annetaan jatkaa sinne puolen vuoden – vuoden ikään, kunnes lopulta huomataan, että harmiton ja söpö toiminta onkin muuttunut hallitsemattomaksi ja pakkomielteiseksi ja meillähän onkin käsissämme iso ongelma.

Ensisijaisesti kaikki, siis KAIKKI, mitä ei koiran haluta aikuisena tekevän, tulisi estää koiralta jo pikkupentuna. Estää tarkoittaa keskeyttää ja/tai ohjata toiminto johonkin muuhun. Kaikki luetellut toiminnot ovat itseään ruokkivia, eli kyseiset toiminnot vahvistuvat jokaisella toistolla ja vahvistumisen kautta reaktiot ovat kerta kerralta sekä voimakkaampia että vaikeampia kouluttaa pois. Vaikka koira ensin nauttiikin toiminnasta, toiminta muuttuu kuitenkin jossain kohden jopa pakkomielteeksi ja huonon stressin aiheuttajaksi myös koiralle itselleen. Koira ei lopulta itsekään suoranaisesti nauti tekemisestään, mutta ei enää hallitse itsekään toimintoaan.

Todellisuudessa jo opittua tapaa ei oikeastaan edes voida kouluttaa pois, vaan jo opitun tilalle on opetettava uusi toimintamalli. Kerran opittu on aina pohjalla ja pysyy siellä. Omistajan huomiokyvystä ja reaktioista on kiinni, saadaanko uusi toimintamalli pysyväksi vai palaako koira joskus aiemmin oppimaansa.

Mikäli koira on jo oppinut jonkin ei-toivotun tavan, esim. autossa tai harrastuksissa odotusaikana haukkumisen, tapa on opetettavissa pois. Miten ison työn tämä vaatii, on kiinni sekä koirasta itsestään että siitä, kuinka kauan toiminta on saanut vahvistua. Omien kokemuksieni mukaan vielä noin vuoden ikäisellä koiralla opettaminen onnistuu kohtuullisesti. Toki jos koira on vuoden ikään ehtinyt jo kuukausia toistaa ei-toivottua käytöstä, ollaan jo aika vahvassa käytösmallissa. Mitä pidemmälle tilanteen on annettu jatkaa siihen puuttumatta, sitä vaikeammaksi (lue: jopa lähes mahdottomaksi, meillä jokaisella kun on vain 24 tuntia vuorokaudessa ja muukin elämä koiran lisäksi) uudelleen

opettaminen tulee. Keinoja on, mutta jokainen keino vaatii aikaa, aikaa, aikaa ja aikaa sekä toistoja, toistoja, toistoja ja toistoja. Yhdenkin kerran ”en tänään nyt jaksu puuttua, haukkukoon tämän kerran” vie jo tehdyn työn pahimmillaan lähtötilanteeseen tai jopa sen alle, joten uudelleen koulutuksessa ei voi lipsua, vaan siihen on sitouduttava tosissaan. Helpointa tietenkin olisi, ellei koskaan tarvitsisi uudelleen kouluttaa, mutta meistä ihan jokainen tekee virheitä ja aina on tilanteita, joita ei kokenutkaan koirankouluttaja ole osannut uuden koirayksilön kanssa ottaa huomioon. Koiratkin kun ovat aina yksilöitä!

Mitä tahdon tällä pitkällä alkupuheella sanoa? Sitä, että pennun tullessa taloon olisi ensiarvoisen tärkeää miettiä, miten haluaisi aikuisen koiransa käyttäytyvän. Pentu ei tietenkään osaa asioita heti, mutta kaikki pennun kanssa vietetty aika ja pennun kanssa tehtävät - ja myös ne tekemättä jätetyt! - asiat vahvistavat ja ohjaavat koiranpentua sellaiseen aikuisuuteen, mitä koiralta toivomme tai saamme.

Jos koiran ei haluta aikuisena haukkuvan autossa tai radan reunalla vuoroa odotellessaan, se ei saa tehdä sitä pentunakaan. Esimerkiksi jos ollaan lähdössä vaikkapa mummolaan autolla ja pentu huutaa, mietitään, miten vahvistetaan hiljaista autossa oloa ja mummolareissu saattaa sen vuoksi viivästyä. Tai vaikka oltaisiin maksettu kallis hinta pentukurssista, mutta pentu vain kiljuu hallissa, koko treeniaika käytetäänkin hiljaisuuden vahvistamiseen ja odottamisen opetteluun, eikä treenata kalliisti maksettuja agilityn tai rallytokon alkeita. Toki voidaan myös vaan mennä mummolaan tai treenata kurssilla temppeja väliajan huudosta piittaamatta, mutta silloin myös hyväksytään, että matkalla ja odottaessa koiramme tulee huutamaan ja kiljumaan mitä todennäköisimmin myös aikuisena. Kirjoitettuna tämä on selkeää, mutta arjessa ja käytännössä yllättävän vaikea valinta.

Koiran ensimmäinen elinvuosi on koiran elämän kannalta sen arvokkain vuosi. Silloin kannattaa panostaa koiran kasvattamiseen, ei niinkään kouluttamiseen, vaan niiden asioiden opetteluun, jotka ratkaisevat sen, millaista koiran kanssa on elää seuraavat 10-15 vuotta. Koiran ensimmäinen elinvuosi on siis koulutus- ja kasvatustieteessä koiran omistamisen raskain tai ainakin työläin ja eniten huomiota vaativa vuosi.

Jos ei-toivottu toiminto on kuitenkin jatkunut vuosia, kannattaa kysyä ihan rehellisesti itseltään, jaksako nähdä uudelleen opettamisen vaivan? Uudelleen opettaminen on pitkä tie, jolta ei voi lipsua. Jos vastaus on jaksan, apua löytyy kyllä! Jos taas rehellinen vastaus on en jaksu, silloin voi miettiä vippaskonsteja, millä juuri tämän koiran kanssa selvitään läpi tämän koiran elämän ja päättää tehdä näiltä osin paremmin sen seuraavan koiran kanssa. Koiralle ei saa olla vihainen niistä virheistä, mitä itse olemme koiran kanssa tehneet tai niistä asioista, joita olemme itse koirassamme vahvistaneet tai epähuomiossa antaneet vahvistua.

Jos omistaja päättää hyväksyä esim. koiransa autossa haukkumisen, niin silloin koira haukkuu aina, koira ei erota tilanteita toisistaan. Tällöin voi toki koettaa helpottaa tilannetta välillisesti, esim. autohäkki, häkin päällä paksu peitto (kunhan koira ei paistu!), luu tai muu tekeminen autoon, pysytään enemmän kotona... Keinoja on, niistä täytyy vaan valita itselle, koiralle ja omaan arkeen toimivimmat, mutta ennen kaikkea päätettävä myös hyväksyä ne asiat, joita ei jaksu, halua, ehdi tai voi muuttaa. Koira voi olla ja sen tulee olla tärkeä ja rakas silloinkin, kun kaikki ei ole suoraan oppikirjasta.

Apuja kuitenkin löytyy, jos todella haluaa ja jaksaa panostaa uudelleen opettamiseen. Netistä apua harvemmin löytyy parhaimmista ohjeista, joten lämpimästi suosittelen hakeutumaan osaavan kouluttajan oppiin. Kaikki kouluttajatkaan eivät sovi kaikille, joten lisäksi on löydettävä kouluttaja, jonka koulutustapoihin ja ohjeisiin haluaa ja voi sitoutua. Kouluttajashoppailusta eli jatkuvasta kouluttajan vaihdosta ei ole hyötyä, yhdelläkään kouluttajalla ei ole ihmelääkettä ja pikakeinoa tilanteen korjaamiseksi! On muistettava, että osaavinkaan kouluttaja ei kouluta todellisuudessa itse koira, vaan koiran omistajaa/ohjaajaa kouluttamaan ja ohjaamaan koiraansa. Varsinainen koiran koulutus- ja opetustyö on omistajan aina tehtävä itse! Koira oppii 24/7, eli kaikki toimintamme arjessakin joko vahvistaa tai heikentää koiran olemassa olevaa käytöstä. Ns. ongelmattomassa normaaliarjessa tämä ei niinkään näy, mutta ongelmakäytöksissä korostuu uskomattomiinkin mittasuhteisiin. Lisäksi on muistettava, että mikäli samassa taloudessa asuu useampi ihminen, on jokaisen heistä sitouduttava koiran uudelleen koulutukseen. Yksikin heikko lenkki talouden ihmisketjussa tarkoittaa yleensä uudelleenkoulutuksen jos nyt ei täydellistä epäonnistumista, niin ainakin merkittävää hidastumista tai vaikeutumista.

Tosielämän esimerkkinä voin kertoa itselläni olevan erittäin vietikäs bordercollie, jolla on ns. vahva silmä. Tämän kyseisen yksilön kanssa tehtiin töitä vuosi, siis oikeasti KOKONAINEN VUOSI sitä, että koira pystyi rauhoittumaan. Ensimmäinen hallissa käyntimme hieman luovutusiän jälkeen päättyi siihen, että kannoin suoraa huutoa kiljuvan pienen pienen koiranpentuni hallista autoon, koska hallissa siihen ei saanut mitään kontaktia, se ei syönyt eikä edes havainnoinut sille tarjottuja herkkupaloja ja ainoa keino saada se ulos tilanteesta oli sylikyty. Sen jälkeen menikin tovi jos toinenkin, kun mietin, mitä sen "hullun" pentuni kanssa voin tehdä.

Sitten vaan treenattiin rauhoittumista. Päivästä toiseen, viikosta toiseen, kuukaudesta toiseen.... Pitkään kotona, sen jälkeen mitä erilaisemmissa paikoissa erilaisin häiriöin. Muut treenasivat samanikäisten koiriensa kanssa jo lajitreeniäkin ja joidenkin tekivät jo lähes kokonaista kisaratata, me pienen bordercollielapseni kanssa istuimme radan reunalla ja rauhoituttiin ja odotettiin ja syötiin nameja. Siinä kohden tuntui, että tästä ei ikinä tule valmista... Kuitenkin hyväsuokuinen ja harrastusmielessä valittu pentu ja kokenut koiranohjaaja, ja tässä me vaan olemme emmekä edisty mihinkään.

Mutta niin vaan siitäkin tuli, nykyisin tämä samainen koira pystyy olemaan irti missä vain, käy käskystä lepäämään kun pyydetään ja voi olla radan reunalla hiljaa, kun toinen koira treenaa tai kun treenaa itse jonkin toisen koiran kanssa tai koulutan. Helpolla tähän ei päästy, mutta kaikki tehty työ oli todellakin sen arvoista.

Mitä vietikkäämpi koira, sen enemmän tarvitaan töitä. Ei pelkästään lajiharjoittelutöitä, jos ollaan tekemässä harrastuskoiraa, vaan ihan arkielämäntaitojentöitä. Nimenomaan se arkielämän ja perusasioiden kuten rauhoittumisen ja oppimaan ja kuuntelemaan opettelemisen eteen tehty työ kannattaa! Se on se pohja, jolle rakennetaan niin hyvä arkielämä kuin myös hyvään yhteistyöhön perustuva mahdollinen harrastus- ja kilpailu-ura.

Tämän mainitun kiihkeän koirani kanssa olen koko ajan todella tarkkana siitä, että sen viretila pysyy asettamissani kriteereissä, kiihkeys kun tässä eläimessä on sisäänrakennettu ja pysyvä ominaisuus, joka ei häviä milloinkaan. Kuitenkin viretilan hallinta on helppoa nyt, kun pohjatyö on tehty huolella. Eli vanha sanonta, oppimista koko elämä, pätee tässäkin. Myös arjen taitoja ylläpidetään läpi elämän.